

Öppet brev till Vetenskapsrådet, RJ, Formas och Forte angående Plan S

Vi välkomnar att Vetenskapsrådet, tillsammans med Forte och Formas, bjuder in till en öppen diskussion om Plan S. Svenska forskningsfinansiärers förhållningssätt till Plan S och dess implementering kommer att ha stor inverkan på vår verksamhet som forskare. Därför måste både enskilda forskare och de miljöer där forskning bedrivs konsulteras och våra åsikter tas i beaktande.

Som samhällsvetare och humanister verksamma vid svenska lärosäten stödjer vi principen om att forskning skall vara öppet tillgänglig. Samhällets tillgång till forskningsresultat, i synnerhet de som bekostats av offentliga medel, är inte bara i enlighet med forskningens egna ideal om att främja kunskap och upplysning. Transparens, öppenhet och diskussion främjar forskningens kvalitet, men är också en viktig byggsten i det demokratiska samhället. Mot den bakgrunden framstår Plan S intentioner som lovvärda: att garantera allmänheten kostnadsfri tillgång till publicerade forskningsresultat, och att reducera de höga kostnaderna som dagens tidskriftsmodell för vetenskaplig publicering innebär. Men vi är långt ifrån övertygade om att Plan S, i sin nuvarande utformning, kommer att främja övergången till öppet tillgänglig forskning utan att undergräva både forskningens kvalitet och svenska forskares möjligheter till samverkan och genomslag internationellt.

Vi vill uppmana Vetenskapsrådet att inte ansluta sig till Plan S, och istället arbeta för en långsiktig och förutsägbart plan för övergång till öppet tillgänglig forskning; en plan som kan få bred förankring i forskarsamhället. Vi vill uppmana RJ, Formas och Forte, som redan valt att ansluta sig, att välja en mindre skyndsam väg till implementering än det som Plan S i nuläget skisserar.

Varför är vi så oroad över Plan S när vi är eniga om det övergripande målet? För att främja målet om att forskningsresultat finansierade av offentliga medel skall göras omedelbart och fullt tillgängliga lägger Plan S betydande restriktioner på var forskning kan publiceras. Plan S medger inte publicering i tidskrifter som inte är gratis att läsa – ett kriterium som utesluter 86% av alla vetenskapliga tidskrifter och 97% av de internationellt ledande tidskrifterna i dagens tidskriftslandskap.[1] Istället hänvisas vi till publicering i **OA-tidskrifter som inte har den vetenskapliga förankring som behövs för att ta fram ett prioriterat, redigerat och kollegialt granskat innehåll – en central funktion för de etablerade tidskrifterna.**[2] Inom samhällsvetenskap och humaniora präglas dessvärre dagens OA-landskap av breda tidskrifter, utan tydlig specialiserad ämnesprofil och svaga processer för kollegial sakkunniggranskning. Vi är därför oroliga för att en hastig och påtvingad övergång till OA i enlighet med Plan S hotar kvaliteten på svensk forskning.

Varför spelar det roll för kvaliteten var forskningen publiceras? Trots sina brister så har det etablerade tidskriftssystemet viktiga särdrag som vi menar främjar kvaliteten på forskningen. Omfattande redaktörsarbete utfört av etablerade kollegor, kollegial granskning från ämnesexperter och etablerade fora där relevant forskning kan läsas och bli läst, är vitala

delar av publiceringsprocessen som främjar forskning av hög vetenskaplig kvalitet. I dagens publiceringslandskap är det bara de etablerade tidskrifterna med stark förankring i våra ämnesmiljöer som tydligt tillhandahåller denna kompetens. För att dra det till sin spets: vad spelar det för roll om forskningen är öppet tillgänglig om vi inte vet om forskningen som vi läser har genomgått en kollegial granskning och håller hög vetenskaplig kvalitet?

Syftet med Plan S är förstås att förändra publiceringslandskapet i grunden. Genom hårdhänta och toppstyrda reformer vill man driva fram målet om öppen publicering, dels genom att stimulera till fler OA-tidskrifter, dels genom att tvinga dagens tidskrifter att övergå till en finansieringsmodell där vi betalar för att publicera och inte för att läsa forskningen. Problemet är att förutsättningarna för att förutsäga hur det nya publiceringslandskapet kommer se ut och hur kvalitetsgranskning ska gå till framstår som väldigt dåligt underbyggda i Plan S. Vi är oroliga för att ett finansieringssystem baserat på att forskaren skall betala för att publicera i en tidskrift ger upphov till perverterade incitamentsstrukturer som gynnar tidskrifter som prioriterar vetenskaplig kvantitet över kvalitet. Risken med en snabb övergång till Open Access är en ökning av antalet rovtidsskrifter, där forskning kan publiceras så länge man kan betala för sig. Detta ser vi redan i dag. Kanske finns det ekonomiskt underlag även för mer prestigefyllda och exklusiva OA-tidskrifter som publicerar ett mycket begränsat antal artiklar mot höga avgifter. Detta är dock ingen lösning eftersom systemet inte främjar forskning baserat på forskningens egen kvalitet, utan är baserat på vilka miljöer som har de finansiella möjligheterna att betala för sig.

Genom att rikta in sig på att det är forskaren (genom sin institution eller sitt anslag) som skall betala för publicering så riskerar Plan S också förstärka effekten av existerande ojämlikheter (t.ex. mellan yngre och seniora forskare, mellan forskare vid etablerade och prestigefyllda forskningsinstitutioner och forskare i mindre miljöer, och mellan forskare i västvärlden och forskare som verkar i låg- och mellaninkomstländer). Vi är medvetna om att det existerande tidskriftslandskapet också har sina brister på denna punkt, men principen med nuvarande system är ändå att alla har lika möjligheter att få sin forskning granskad och publicerad om den håller tillräckligt hög vetenskaplig nivå. Plan S riskerar att underminera denna princip eftersom publicering kopplas till forskarens finansiering.

Vi vet inte om Plan S kommer tvinga fram framväxten av nya och bättre OA-tidskrifter som främjar forskning av hög vetenskaplig kvalitet. Överlag så lämnar implementeringsplanen för Plan S stora och viktiga frågor obesvarade kring hur morgondagens publiceringslandskap kommer regleras, till exempel frågor kring vem som skall betala för att artiklar skall publiceras, hur mycket publiceringar får kosta och hur mekanismer för kvalitet skall bibehållas. Innan dessa frågor är besvarade genom noggrann konsekvensutredning, bör svenska forskningsfinansiärer avstå från att ställa sig bakom förslaget.

Vi vet heller inte om Plan S kan stimulera de etablerade tidskrifterna att ändra sin finansieringsmodell och övergå till att ta betalt för att publicera och inte för att läsa artiklar. Vi tror att incitamenten för förändring inte är tillräckligt starka för att vi skall se snabba förändringar hos de etablerade tidskrifterna. Många av dessa har sitt redaktionella fäste i länder som inte omfattas av Plan S, liksom huvudtyngden av läsarkretsen och majoriteten av de forskare som publicerar i tidskrifterna. Risken är överhängande att det för de centrala

tidskrifterna inom våra ämnen är "business as usual" de närmaste åren. Medan vi väntar och ser så hamnar svenska forskare i en situation där vi inte får publicera, till exempel, i de erkända internationella tidskrifter som ges ut av våra ämnesorganisationer, eller i specialiserade tidskrifter för ämnesdebatt. Vi begränsas, inte bara i vår frihet att välja på vilket sätt våra resultat skall publiceras (den makten förskjuts i högre grad till forskningsfinansiärerna), men också i vår möjlighet att inleda och fortsätta viktiga internationella samarbeten. Forskare verksamma i länder utanför cOAlition S har få incitament att lägga värdefull forskningstid på forskning som måste publiceras i ofta tveksamma OA-tidskrifter. Av samma anledning är det troligt att vi kommer få mycket svårare att rekrytera doktorander och post-docs i internationell konkurrens till våra forskargrupper och forskningsmiljöer. Konsekvenserna av detta kommer vara mest förödande för yngre forskare, vars meritering under de närmaste åren kan vara avgörande för hela deras karriärutveckling. Hur skall en svensk post-doc (som ju ofta är helt beroende av projektmedel från forskningsfinansiärer) meritera sig för tjänster vid internationella lärosäten om hen inte får möjlighet att publicera i de kanaler som syns och räknas när dessa tjänster skall tillsättas? Med den stora osäkerhet som råder signalerar finansiärernas stöd för Plan S en vilja att experimentera med karriärerna hos en generation av svenska forskare.

Med vänliga hälsningar

1. Hanne Fjelde, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
2. Desirée Nilsson, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
3. Kristine Höglund, professor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
4. Ralph Sundberg, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
5. Bo Rothstein, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
6. Magnus Öberg, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
7. Sven Oskarsson, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
8. Lisa Hultman, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
9. Niklas Karlén, biträdande universitetslektor, Försvarshögskolan
10. Jonathan Hall, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
11. Hannah Bäck, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
12. Cecilia Josefsson, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
13. Maximilian Wanner, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
14. August Danielson, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
15. Mihai Croicu, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
16. Linuz Aggeborn, postdoktor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
17. Katrin Uba, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
18. Corinne Bara, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
19. Emma Elfversson, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
20. Josefina Erikson, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
21. David Randahl, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
22. Annekatrin Deglow, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
23. Per Adman, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
24. Roland Kostic, universitetslektor, Historiska institutionen och Hugo Valentin-centrum Uppsala universitet

25. Johanna Söderström, docent, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
26. Holly Guthrey, forskare, Historiska institutionen och Hugo Valentin-centrum Uppsala universitet
27. Sebastian van Baalen, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
28. Annica Kronsell, professor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet.
29. Isak Svensson, professor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
30. Ludvig Norman, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
31. Karl Wennberg, professor, Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, Linköpings universitet
32. Espen Geelmuyden Rød, postdoktor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
33. Miguel A. Martínez, professor, Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet
34. Kristine Eck, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
35. Elin Bjarnegård, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
36. Sabine Otto, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
37. Marco Eimermann, forskarassistent, Institutionen för geografi och ekonomisk historia, Umeå universitet
38. Margareta Sollenberg, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
39. Joakim Kreutz, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
40. Chiara Ruffa, docent, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet och Försvarshögskolan
41. Jasmina Nedevska, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
42. Olle Folke, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
43. Pär Zetterberg, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
44. Maria Clara Medina, universitetsadjunkt, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
45. Maris Boyd Gillette, professor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
46. Hedvig Ekerwald, professor emerita, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet
47. Sophia Hatz, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
48. Walter Carlsnaes, professor emeritus, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
49. David Jansson, docent, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet
50. Sandra Håkansson, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
51. Marcus Österman, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
52. Johanna Sylvander, doktorand, Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, Linköpings universitet
53. Georg Graetz, forskare, Nationalekonomiska institutionen Uppsala universitet
54. Fredrik Söderbaum, professor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
55. Per Engström, universitetslektor, Nationalekonomiska institutionen Uppsala universitet
56. Ilkka Henrik Mäkinen, professor, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet
57. Torbjörn Tagesson, professor, Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, Linköpings universitet
58. Jens Sörensen, universitetslektor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
59. Håkan Edström, universitetslektor, Försvarshögskolan
60. Sandra Torres, professor, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet
61. Johan Lyhagen, professor, Statistiska institutionen, Uppsala universitet
62. Roxanna Sjöstedt, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Lund University
63. Jonas Almqvist, professor, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet
64. Katarina Andersson, universitetslektor, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
65. Linus Hagström, professor, Försvarshögskolan
66. Anna Olaison, biträdande universitetslektor, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet
67. Jerry Olsson, universitetslektor, Institutionen för ekonomi och samhälle, Göteborgs universitet
68. Jan Bachmann, universitetslektor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet

69. Kerstin Svensson, professor, Socialhögskolan, Lunds universitet
70. Karl-Oskar Lindgren, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
71. Naima Chahboun, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
72. Veronica Lövgren, universitetslektor, Institutionen för socialt arbete, Umeå centrum för funktionshinderforskning, Umeå Universitet
73. Ulrika Järkestig Berggren, docent, Institutionen för socialt arbete, Linnéuniversitet
74. Ulrika Wernesjö, postdoktor, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet
75. Margareta Forsberg, PhD, Mistra Urban Futures, Chalmers Tekniska Högskola
76. Livia Johannesson, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
77. Kerstin Hemström, forskare, Mistra Urban Futures, Chalmers Tekniska Högskola
78. Mirek Dymitrow, forskare, Institutionen för ekonomi och samhälle, Göteborgs universitet
79. Maria Nordbrandt, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
80. Li Bennich-Björkman, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
81. Anders Sjögren, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
82. Anders Themnér, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet och Nordiska Afrika Institutet
83. Heather Mackay, doktorand, Institutionen för geografi och ekonomisk historia, Umeå universitet
84. Karin Johansson, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
85. Eric Skoog, doktorand, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
86. Helena Wahlström Henriksson, professor, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
87. Finnur Magnusson, professor, Institutionen för socialt arbete, Malmö Universitet
88. Maria Eriksson Baaz, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
89. Minna Salminen Karlsson, forskare, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
90. Peter Fredriksson, professor, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet
91. Angela Muvumba Sellström, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
92. Johan Brosché, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
93. Erika Forsberg, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
94. Jan Ångström, professor, Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap, Försvarshögskolan
95. Boo Johansson, professor, Psykologiska institutionen & Centrum för åldrande och hälsa, Göteborgs universitet
96. Carl Martin Allwood, professor, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet
97. Ted Svensson, docent, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
98. Camilla Orjuela, universitetslektor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
99. Henrik Angerbrandt, forskare, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
100. Gabriele Griffin, professor, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
101. Clary Krekula, professor, Sociology, Karlstad University
102. Sandra Valencia, forskare, Mistra Urban Futures, Chalmers Tekniska Högskola
103. Nils Gottfries, professor, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet
104. Jan Teorell, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
105. Hervé Corvellec, professor, Institutionen för service management och tjänstvetenskap Lunds universitet
106. Mia Liinason, universitetslektor, Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet
107. Håkan Gunneriusson, universitetslektor, Försvarshögskolan
108. Johan Hultman, professor, Institutionen för service management och tjänstvetenskap, Lunds universitet
109. Karen Brouneus, universitetslektor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
110. Nina von Uexkull, forskare, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
111. Mikael Persson, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
112. Johan Jansson, universitetslektor, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet

113. David Simon, professor, direktör Mistra Urban Futures, Chalmers Tekniska Högskola
114. Jonas Olson, professor, Filosofiska institutionen, Stockholms universitet
115. Peter Haldén, universitetslektor, Försvarshögskolan
116. Arnold Pears, professor, IT institutionen, Uppsala universitet
117. Terry Hartig, Professor, Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet
118. Mats Ekström, professor, Department of Journalism, Media and Communication, Göteborg universitet
119. Kristina Boréus, professor, Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet
120. Staffan Lindberg, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
121. Erik Melander, professor, Institutionen för freds- och konfliktforskning, Uppsala universitet
122. Isabell Schierenbeck, professor, Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet
123. Elin Bergman, doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
124. Tora Holmberg, professor, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet
125. Ann Townes, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
126. Stefan Dahlberg, universitetslektor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
127. Mikael Gilljam, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
128. Ola Olsson, professor, Institutionen för nationalekonomi med statistik, Göteborgs universitet
129. Adel Daoud, universitetslektor, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet
130. Anna Lindström, professor i språk och social interaktion, Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala universitet
131. Mikael Elinder, universitetslektor, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet
132. Luca Repetto, forskare, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet
133. Anna Jarstad, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet
134. Anna Dreber Almenberg, professor, Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan i Stockholm
135. Karin Aggestam, professor, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
136. Carina Mood, professor i sociologi, Institutet för social forskning, Stockholms universitet
137. Johanna Akujärvi, docent, Språk och litteraturcentrum, Lunds universitet
138. Astrid Nilsson, fil. dr, Språk och litteraturcentrum, Lunds universitet
139. Birsal Karakoç, professor i turkiska språk, Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala universitet
140. Johan Järlehed, docent i spansk språkvetenskap, Institutionen för språk och litteratur, Göteborgs universitet

[1] Internationellt ledande är här definierat som tidskrifter på "nivå 2" i det norska systemet för publikationskategorisering. Systemet används som en parameter i den modell för resurstilldelning som används vid Uppsala universitet, liksom vid flera andra lärosäten i Sverige. Källa: Carling et al. (2018) "At the crossroads of open access to research. An assessment of the possible consequences of Plan S for publishing, research quality and research environments" (se <https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=11146>)

[2] Många forskare har hittills valt att publicera sina artiklar öppet tillgängliga i tidskrifter som är baserade på prenumeration. Detta tillåts bara, enligt implementeringsguiden till Plan S, under en tidsbegränsad period och bara om tidskriften i fråga är på väg mot full Open Access. Det är högst

osäkert om tidskrifterna är villiga att övergå till Gold OA. Också implementeringsförslagets tillåtelse av "Green OA" verkar orealistisk. En rad tekniska villkor begränsar möjligheten för att välja sådan parallellpublicering.